

Vill du vara med?

I den här boken presenterar överbefälhavaren general Håkan Syrén sina tankar sommaren 2004 kring den stora reform som Försvarsmakten just nu genomgår. Han förklarar varför förändringen är nödvändig och beskriver de krav som det nya omvärldsläget ställer på insatsförsvaret.

Boken handlar om bakgrunden till det viktiga försvarsbeslutet, men innehåller också både personliga tillbakablickar och visioner. ”Det var mitt mest korrade beslut”, skriver ÖB om den inställda officersutbildningen.

ÖB vänder sig till Försvarsmaktens personal i vid mening: officerare, civila, värnpliktiga, soldater i utlandsstyrkan, hemvärn och frivilliga.

FÖRSVARSMAKTEN

Vägen framåt

– en liten bok om en stor förändring

Till Försvarsmaktens personal

Jag gjorde mina första år på trupp vid dåvarande KA1 i Vaxholm. Jag var nyutnämnd löjtnant i kustartilleriet och jag trivdes i rollen som lärare och ledare. Jag uppskattade livet i det fria, övningarna i havsbandet, närheten till både naturen och soldaterna. Jobbet kändes meningsfullt.

Och den motivationen växte sig starkare. Vi övade och satte ihop krigsförband. Vi förberedde oss noggrant. Vi planerade för mobilisering och höll ordning i förråden.

Vi var helt och hållet inriktade på att kunna slå tillbaka den stora invasionen, som tack och lov aldrig blev verklighet.

Invasionsförsvaret fyllde sin funktion.

Kalla kriget finns inte längre, omvärlden är förändrad, vi har fått nya uppgifter och vi reformerar Försvarsmakten.

Vi har en spännande resa framför oss. Mycket arbete väntar. Många av de nödvändiga förändringarna har ännu inte inletts. Det handlar om rejäla utmaningar.

Jag vill ge dig min syn på läget och en inblick i den omfat-

tande reformering som pågår. Jag har valt en annorlunda form, och jag hoppas att texten i de följande kapitlen skall bidra med näring till vidare tankar och samtal.

Det är viktigt att du som verkar i Försvarsmakten förstår de krav som kommer att ställas på dig och oss i framtiden. Jag vänder mig till civila, yrkesofficerare, reservofficerare, värnpliktiga, hemvärnssoldater och andra frivilliga – all personal i Försvarsmaktens tjänst.

Du som vill vara med och förändra Försvarsmakten i en ny värld måste vara motiverad och nyfiken.

Jag önskar att du som vill följa med på resan skall dela min framtidstro och känna samma stolthet och glädje som jag har gjort ända sedan jag som ung löjtnant övade med mina soldater ute i havsbandet för 30 år sedan.

Därför vill jag att du skall läsa den här lilla boken.

Stockholm sommaren 2004

A handwritten signature in black ink, reading 'Håkan Syrén'. The signature is written in a cursive, flowing style with a horizontal line under the 'n'.

Håkan Syrén

Innehåll

Från Kåringberget till Bryssel	6
Nya roller, nya krav.	10
Internationella uppgifter på ett nytt sätt.	18
Mitt mest korkade beslut.	26
Vi betalar fortfarande av för säkerhet vi köpte på kredit . . .	34
Terrorism – en fråga för oss?.	40
Försvarsmakten i takt med tiden – en vision	42
Vill du vara med?	50

© Försvarsmakten, Stockholm 2004

Form och teknisk produktion: Svensk Information AB, Stockholm.
Tryckeri: Edita Västra Aros, Västerås 2004

M7759-76903 |
ISBN: 91-974433-5-2

Från Käringberget till Bryssel

Jag gjorde min värnplikt på KA4 i Göteborg 1970–71. Jag valde att bli officer i första hand för att själva uppgiften tilltalade mig: att leda, att utbilda, att arbeta i grupp, att nå uppsatta mål. Jag trivdes med havet, kusten, öarna.

Självklart pratade vi befälselever om hoten mot vårt land. Vi var intresserad av världsläget. Våra chefer informerade oss, och vi unga kustartillerister hade våra egna tankar om öst och väst och om risken för krig.

När vi satt på Käringberget på KA4 vid inloppet till Göteborg och pratade om det svenska försvaret kändes världsläget som gjutet i betong.

Ett par år senare, när jag lärde min första pluton att överleva på kobbarna i skärgården utanför Vaxholm, skulle jag inte ens i min vildaste fantasi kunna föreställa mig att vår närmaste omgivning en dag skulle förändras så snabbt.

Jag trodde inte att den järnridå som skar genom Europa så snabbt skulle kunna rasa samman utan blodspillan.

Men muren rämnade för 15 år sedan – och sedan dess har förändringarna gått slag i slag.

Ganska ofta ser jag tillbaka på mina första år som officer, och jag minns framförallt det fina kamratskapet och att jobbet var roligt.

Jag tänker också på regnet och leran och svetten – allt det som gav erfarenheter och skapade känslor, och som fortfarande finns kvar i mig nu när jag har ansvar för hela Försvarsmakten.

Antagligen såg jag på världen runtomkring oss på ungefär samma sätt som mina kolleger på regementet. Jag följde världsläget, men hade mitt fokus på mina egna dagliga arbetsuppgifter. Jag ville att mitt lag skulle vinna patrullfälttävlan. Jag ville öva med mina soldater. Jag ville att min pluton skulle fungera som förband. Fältidrottsmärket och Lillejul var viktigare än Handbok Stormakten.

Jag njöt av livet i det fria, trivdes på sjön och i skärgården. Gemenskapen med officerskamrater och värnpliktiga var nummer ett och de ledarskapsutmaningar som regelbundet erbjöds kändes utvecklande.

När jag många år senare blev chef för Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) var jag i grunden samma människa, men jag hade samlat på mig fler erfarenheter och djupare kunskaper. Jag hade fått en annan helhetsbild med åren. Och världsläget hade blivit helt annorlunda.

Efter åren som chef för Must står det än mer klart för mig att det är av avgörande betydelse att vi måste kunna förstå omvärlden och agera därefter.

Det är genomgripande förändringar vi har sett i Europa de senaste åren. Det politiska – och militära – läget är i grunden helt nytt.

Synen på omvärlden som den tedde sig från Kåringbergets horisont känns avlägsen. Den tidens sanningar gäller inte längre.

I dag är jag en av 25 europeiska försvarshefer som regelbundet möts i Bryssel, och vi arbetar tillsammans för att stärka vår gemensamma fred och säkerhet.

I dagens Europa skall vår förmåga till väpnad strid också kunna användas i fredsbevarande eller fredsframtvigande insatser utomlands – på de platser där konflikter och oro uppstår. Tillsammans med andra länders militära styrkor skall vi kunna vara med och säkra freden där den hotas.

Vi skall givetvis kunna försvara vårt land här på hemmaplan även framöver. Det är grundläggande, men dagens förutsättningar är helt förändrade.

Det är därför som vi måste bygga om Försvarsmakten.

Du som skall vara med och utveckla det nya insatsförsvaret måste förstå de här sammanhangen.

Nya roller, nya krav

Låt oss kort blicka tillbaka på Försvarsmakten som den har sett ut fram till nu och den försvarsplanering vi lämnar bakom oss.

Även du som inte har någon erfarenhet från det tidigare invasionsförsvaret måste känna till bakgrunden för att kunna förstå vidden av dagens behov av omställning.

Invasionsförsvaret var en imponerande organisation. Vi skulle kunna mobilisera 800 000 man. Vi hade tusentals mobiliseringsförråd utspridda över hela landet. Vi hade vapen, uniformer, kängor och tält till alla. Det var en jättelik kraftsamling som under 1950-talet tog i anspråk mer än fem procent av vår bruttonationalprodukt.

Andra världskrigets isolering lade grunden för en nationell försvarsindustri som under ett halvt sekel producerat det mesta av vad det svenska försvaret behövt av avancerad materiel: flygplan, fartyg, stridsfordon, luftvärn, artilleri, ammunition och så vidare.

Under lång tid hade vi faktiskt också ett avancerat nationellt program för att utveckla kärnvapen. Detta avbröts i mitten av 1960-talet.

Vi var förberedda för uppgiften att möta en stor invasion över landgräns och kust. Vi var beredda att effektivt hävda vårt luftrum. Därigenom bidrog vi till den övergripande uppgiften att bevara freden i vår del av Europa och i Europa som helhet.

Det var ett i stora delar förrådsställt invasionsförsvar, men vi hade hög beredskap för mobilisering. Åtminstone i de omsorgsfullt uppgjorda planerna skulle mobilisering kunna genomföras inom mindre än en vecka.

Osäkerheterna var stora. Strategin byggde på att vi skulle möta en angripare i luften och ute till havs. Vårt luftförsvar och vårt marina försvar skulle bilda en hög tröskel. Det skulle bidra till att ge oss tid för mobilisering och förberedelser.

Den här planeringen svarade mot tidens krav, även om vi nog på många håll har anledning vara kritiska när vi blickar tillbaka. Men det är svårt att i efterhand göra en korrekt värdering av dåtidens utgångspunkter. Att vi hade en förmåga att mobilisera inom en vecka var förvisso inte ett uttryck för att vi levde med ett ständigt invasionshot. Det var snarare ett uttryck för att vi såg det som nödvändigt att vidmakthålla en fast grund för att hinna möta de hot som skulle kunna växa upp på några års sikt.

Detta i huvudsak förrådsställda invasionsförsvar var tillräckligt så länge vi hade ett säkert skydd mot kuppertade

angrepp av den typ som Norge och Danmark utsattes för den 9 april 1940.

Under 1980-talet började utvecklingen att gå i delvis ny riktning. Den sovjetiska offensiva förmågan genom luften växte. Detta tvingade fram en svensk omprioritering. Vi lade ökad vikt på vår förmåga att snabbt kunna möta det som då kom att kallas strategiskt överfall.

Den här utvecklingen bröts när Sovjetsystemet kollapsade och det kalla kriget tog slut. Men även om detta inte hade skett så hade det gamla mobiliseringsbaserade invasionsförsvaret tveklöst stått inför mycket stora förändringskrav.

Det tog av olika skäl nästan ett decennium innan vi i Sverige fullt ut vågade dra långsiktiga säkerhetspolitiska slutsatser av förändringarna i vår omvärld.

Det har tagit tid – längre tid än det borde ha gjort, hävdar många med visst fog.

Samtidigt har vi anledning att erinra oss talesättet att efterklokheten är den mest exakta av vetenskaper. Viktigast är trots allt att vi nu fullt ut agerar utifrån de nya förutsättningar som gäller.

Det är en i grunden förändrad politisk och militärstrategisk situation som nu möter oss när vi blickar runt horisonten. Warszawapakten är sedan länge borta.

Borta är också den offensivt präglade sovjetiska militär-
makt som tidigare härskade både söder och öster om oss i
Östersjön.

Samtliga de tidigare sovjetkontrollerade länderna i
Central- och Östeuropa är nu medlemmar av Nato. De tre
baltiska staterna har återfått sin självständighet och ingår
också i Nato. EU har utvidgats och omfattar nu alla länder
runt Östersjön utom Ryssland. Ryssland demokratiseras
och vävs allt mer in i det europeiska samarbetet.

Östersjön är nu för första gången på länge ett hav som för-
enar, i stället för ett hav som delats av öst-västkonfrontatio-
nen.

Vi kan och får naturligtvis inte av detta dra slutsatsen att
den eviga freden till sist infunnit sig. Men de stora hoten och
utmaningarna är nu andra än tidigare. En återgång till den
tidigare situationen är utesluten. Nu måste vi i stället kunna
möta nya hot mot oss som en del av en vidare europeisk och
global gemenskap.

Vi ser ständigt nya exempel på de nya hoten i TV och tid-
ningar: flyktingkatastrofer, etnisk rensning, kollapsande
stater, folkmord, storskalig terrorism utövad av välorgani-
serade gränsöverskridande nätverk, spridning av massför-
störelsevapen.

Hoten mot vår säkerhet och mot de humanitära och demokratiska värden som vi bekänner oss till kan bara mötas och hanteras genom gemensamma åtgärder och gemensam förmåga. Det är en slutsats som alla länder i det utvidgade EU står bakom.

En tydlig europeisk säkerhetsstrategi är nu grunden för den fortsatta utvecklingen av Europas gemensamma krishanteringsförmåga. Med erfarenheter från världssamfundets misslyckanden och otillräcklighet under det senaste decenniet understryks nu behovet av snabbt insättbar förmåga.

Det är en europeisk utveckling som kommer att få mycket stor betydelse för den fortsatta utvecklingen av vårt försvar.

Det är inte rimligt att Europas länder tillsammans har försvarsmakter med ett par miljoner man, men bara har förmåga att sätta in enstaka procent av dessa när förmågan efterfrågas.

Dagens krav innebär att vi aktivt måste kunna använda hela vår insatsorganisation. Våra förband skall antingen vara insatta internationellt eller i beredskap med mycket kort inställetid.

För att vi skall behålla och utveckla vår kompetens måste vi vidmakthålla förmågan att genomföra väpnad strid i integrerade förband. Detta förutsätter också att vi upprätthåller kompetensen att leda väpnad strid i samverkan mellan alla typer av förband.

Genom att aktivt delta i det efterfrågade internationella fredsstödjande samarbetet kan vi både bidra till vår egen gemensamma säkerhet i dag och vidareutveckla den kompetens och förmåga som vi behöver för att kunna möta framtidens ännu okända behov.

De senaste åren har vi talat mycket om det nätverksbase-
rade försvaret (NBF). En hel del har nog uppfattats som tekniska prylar och yviga visioner. Men NBF är inget hokuspo-
kus. NBF är ett självklart sätt att utnyttja IT-revolutionen
och en del av en pågående utveckling som präglar hela sam-
hället.

NBF kommer med nödvändighet att innebära genomgri-
pande förändringar, framförallt när det gäller arbetsätt och
organisation.

Lika uppenbart är att NBF inte skall utvecklas till en
svensk särlösning. Både system och metoder måste kunna
fungera i insatsförsvaret i samverkan med andra länders
stridskrafter.

Internationella uppgifter på ett nytt sätt

Internationella uppgifter är väl inget nytt? Sverige har ju deltagit i internationella insatser ända sedan 1950-talet.

Ja, det är i sig korrekt. Men mycket är annorlunda i dag.

Såväl de bakomliggande motiven som uppgiften har förändrats. I takt med världsekonomens och industrisamhällets globalisering har sårbarheten ökat. Vår egen säkerhet är sammanflätad med säkerheten i vår omvärld på ett långt mer totalt och komplicerat sätt än någonsin tidigare.

Ambitionsnivån har satts högre, delvis som en följd av ett ökande tryck från medierna. När CNN sänder direkt från en oroshärd och tydligt visar konsekvenserna av det internationella samfundets bristande förmåga att ingripa växer det politiska trycket på handling. Dessutom växer kraven på snabb och kraftfull reaktion när det internationella samfundet skall ingripa i pågående konflikter snarare än gå in och övervaka att en fredsöverenskommelse hålls.

Nu är det de internationella uppgifterna som i stor utsträckning ställer de dimensionerande kraven på vår omedelbara förmåga.

Så länge vi hade ett stort men förrådsställt invasionsförsvaret så hade vi också resurser som kunde utnyttjas för internationella uppgifter med små extrakostnader.

Då var den internationella insatsförmågan en bonusförmåga. Utgångspunkten var det nationella försvarets krav, och på den grunden kunde vi i efterhand också sätta ihop våra internationella förband.

Nu måste vi tänka om. Det mindre – men flexibla och kvalificerade – insatsförsvaret skall utformas för att kunna användas både för uppgifter utomlands och för uppgifter i Sverige.

Våra förband måste ges utbildning och övning som ger bästa möjliga förutsättningar för att lösa svåra uppgifter i komplicerade miljöer.

Du har säkert läst och hört om planerna på att skapa allsidigt sammansatta snabbinsatsförband inom EU. EU har som mål att inom de närmaste åren organisera ett antal snabbinsatsförband, vardera bestående av ungefär 1 500 soldater.

Avsikten är att EU-länderna tillsammans skall ha ett tiotal sådana förband. Åtminstone två av dessa förband skall ständigt finnas gripbara. De skall kunna sättas in tio dagar efter beslut.

För svensk del innebär detta sannolikt att Försvarsmakten

redan under de närmaste åren skall kunna bidra med personal och materiel till ungefär ett halvt sådant snabbinsatsförband.

Samtidigt ökas även vår ambition att kunna bidra till uthålliga internationella engagemang på minst samma nivå som i dag när vi har kvalificerade förband i Kosovo, Liberia och Afghanistan.

Inom bara några år kommer vi sannolikt att behöva upp emot 2 500 män och kvinnor i utlandstjänst.

Så ser framtiden ut. Detta är ramen för den framtida Försvarmakten. Detta kommer att vara styrande för oss på kort och medellång sikt.

Det innebär att Försvarmakten på ett helt annat sätt än hittills måste sätta den internationella förmågan i centrum. Det måste nu slå igenom i förbandsutbildning, personalförsörjning, värnpliktsystem, materielförsörjning och övningsverksamhet.

Vi kan från individuella utgångspunkter tycka att detta är bra eller dåligt, men i ett samlat perspektiv finns inget alternativ. Gamla sanningar måste omprövas. Förband och förmågor må vara aldrig så väl fungerande, men om de inte klarar av framtidens utmaningar så har de ingen plats i vår organisation.

Självklart är det smärtsamt att överge materiel och metoder som är invanda och har fungerat väl. Men vi måste alltid ha syftet med vår verksamhet för ögonen. Varför gör vi detta? Vad är efterfrågat? Hur ser kraven ut?

Som kustartillerist tyckte jag själv att det smärtade när vi lade ner de fasta KA-batterierna. Det var ett system som hade löst viktiga uppgifter och som fortfarande fungerade utmärkt – rent tekniskt. Men deras uppgift var entydigt kopplad till invasionsförsvaret. Det finns inte längre någon plats för ett sådant system.

Dagens värld ställer helt enkelt nya krav.

Försvarsmaktens förmåga och kompetens är efterfrågad som aldrig förr. Nu gäller det att vi kan leverera.

Vi skall ha en officerskår som kan och vill ställa upp i kvalificerade internationella insatser.

Vi skall ha soldater som efter sin grundutbildning kan och vill ställa upp i internationella insatser.

Vi skall ha en materielförsörjning som är inriktad på att hålla våra insatsförband på topp.

Vi skall ha en övningsverksamhet som ger våra förband verkliga förutsättningar att lösa svåra uppgifter i internationella insatser.

Däremot har vi inte råd att genomföra dyrbar utbild-

ning av soldater som inte behövs eller saknar intresserade för internationell tjänst. Inte heller har vi råd att hålla oss med en stor kader av officerare som inte längre är användbara i insatsorganisationen. Vi har självklart inte råd att köpa upp stora mängder materiel för långtidsförvaring i förråd.

Men vi måste tänka långsiktigt. Därför skall vi nu sy om kostymen så den passar för de nya uppgifterna.

Förändringar innebär både möjligheter och problem. Problemen får ofta mycket uppmärksamhet. De är mer direkt synliga medan möjligheterna växer fram efter hand.

Jag har givetvis den största respekt för att en så genomgripande förändringsprocess som den vi nu genomför inom Försvarsmakten är krävande och jobbig för många.

Samtidigt vill jag att du också funderar på möjligheterna. Försvarsmakten behöver dig som har vilja och förmåga att bidra till insatsförsvaret.

Givetvis ligger det i Försvarsmaktens intresse att vara en bra arbetsgivare och en attraktiv arbetsplats. Det är en förutsättning för att vi långsiktigt skall kunna locka duktiga medarbetare. Det innebär till exempel både att skapa bredare möjligheter för dig som vill utvecklas och att ge hemmafronten bra stöd i samband med insats.

Men Försvarsmakten är i sin arbetsgivarroll även ansvarig gentemot svenska folket. Vi har ett ansvar för att kunna leverera den förmåga som är efterfrågad och vi har ett ansvar för att förvalta skattemedlen så effektivt som möjligt.

Vi skall var och en av oss kunna säga att detta gör jag just nu därför att vår insatsorganisation skall kunna lösa sin uppgift – beroende på att världen ser ut som den gör.

På det viset är varje arbetsuppgift betydelsefull och tydligt kopplad till vår uppgift. Jag skall förklara lite närmare vad detta innebär.

Mitt mest korkade beslut

Det nya läget kräver inte bara en helt ny organisation. Det ställer också förändrade krav på personalen.

Invasionsförsvaret var utformat mot ett scenario med låg sannolikhet men förödande konsekvenser – ett nytt storkrig i Europa. I dag lever vi i en på många sätt säkrare värld än under det kalla kriget. Invasionshoten är borta, hoten är mer indirekta och vår strategi mer aktivt förebyggande än direkt avhållande.

Övergången till insatsförsvaret innebär – kanske paradoxalt, men egentligen närmast definitionsmässigt – att sannolikheten för att våra förband ska bli insatta i väpnade stridssituationer är långt större än förut. Förbandens och personalens förmåga kommer alltså med visshet att prövas. Därtill kommer att riskerna nu bara bärs av de fåtaliga insatsstyrkorna och inte som förr av hela folket.

Därmed kan vi inte längre acceptera de individuella risker som vi tvingades till under det kalla kriget. I dag måste all personal i insatsförbanden ges utbildning och övning som ger dem bästa möjliga förutsättningar för att

lösa sina uppgifter framgångsrikt och säkert. Militär professionalism och effektivitet måste genomsyra insatsförsvaret.

Övergången till enbefälssystem och gemensam pensionsålder på 60 år har lett till en allt större andel stabsofficerare och administratörer. Långsamt och i det närmaste omärkligt har antalet militärer bakom skrivborden ökat på bekostnad av andelen truppbefäl.

Det har såtillvida blivit en tidsinställd bomb.

Insatsförsvaret ställer helt nya krav på officerskåren. En större andel måste vara tillgängliga för insatser på fältet. Detta gäller även många civilanställda.

Samma krav på tillgänglighet gäller de grundutbildade soldaterna, som i högre grad måste kunna nyttjas för våra insatta förband och beredskapsenheter när deras kompetens är som högst.

Därför måste vi ha ett helt nytt personalförsörjningssystem. Officersyrket skall inte automatiskt vara ett livstidsyrke. Vi är få som jobbar i de efterfrågade befattningarna och för många administratörer. Vi måste ha en officerskår som är fältmässig, och det har inte enbart med ålder att göra. Våra nordiska grannländer har redan dragit denna slutsats.

Även värnplikten måste reformeras i grunden. Systemet är inte längre logiskt. Vi utbildar visserligen soldater och bygger upp funktionella förband. Problemet är att förbanden aldrig kan komma till användning, eftersom personalen enligt lag endast får kallas in vid väpnat angrepp mot svenskt territorium. Och det är – som alla vet – en hotbild som i dag inte är aktuell.

Jag vill att vi hittar ett sätt att behålla de grundutbildade soldaterna några år i insatsorganisationen, exempelvis genom olika former av anställnings- och beredskapskontrakt.

Men goda idéer är en sak, verkligheten en annan.

Som du säkert vet så beslutade jag i våras att stoppa rekryteringen till officersutbildningen under ett år. Den intagning som var planerad till i år ställdes in med kort varsel. Jag vill förklara varför.

Beräkningar visade att vi gick mot en omöjlig situation. Vi kunde visserligen genomföra officersutbildningen, men efter examen 2006 skulle vi inte haft förutsättningar att anställa de nyutnämnda fänrikarna.

Varför inte? Vill vi inte ha fler yngre officerare?

Jo, men vi styrs av lagar och strukturer, som i det här

fallet lägger krokben för rekryteringen. Vi visste att vi var på väg mot en situation med övertalighet och att personal skulle behöva sägas upp efter försvarsbeslutet. Vi skulle inte ha tillräckligt med pengar för att betala lön till både de nyanställda och till alla dem som är kvar i tjänst.

Det fanns då i praktiken ingen annan möjlig väg ut ur dilemmat. Jag blev tvungen att fatta mitt mest korkade beslut. Det innebär att vi stryker återväxten. Det får konsekvenser som kommer att bli mycket kännbara under lång tid.

Jag kommer att agera med kraft för att detta aldrig sker igen. Det ofrånkomliga beslutet att ställa in årets intagning till officersutbildningen är ett slående bevis för att våra nuvarande regler inte är giltiga för insatsförsvaret.

Försvarsmakten är inte vilken statlig myndighet som helst. Kraven på oss är och förblir annorlunda jämfört med vad som gäller för andra stora statliga myndigheter.

En officer får aldrig i första hand uppfatta sig som en statlig tjänsteman, utan måste alltid identifiera sig själv utifrån soldaternas och den väpnade stridens krav.

Vår uppgift är unik. Vår personal har unika kompetenser. Därför krävs särskilda regler för vår verksamhet.

För mig är det självklart att Försvarsmakten alltid skall ställa upp med det bästa laget när vi genomför en väpnad insats. Det kan inte vara rimligt att vi tvingas avstå från att rekrytera efterfrågad kompetens på grund av ett otidsenligt regelverk.

Utan jämförelser i övrigt – tänk om svenska fotbollslandslaget skulle ha kommit till årets EM-spel med gamla stjärnor som Ralf Edström och Brolin, och låtit dagens hjältar Zlatan och Henke Larsson sitta på läktaren.

Vi betalar fortfarande av för säkerhet vi köpte på kredit

Självförsörjningen med egen försvarsmateriel var en grundbult i vår säkerhetspolitik under kalla kriget.

Vi hade en kvalificerad industri med förmågan att förse försvaret med modern materiel på ekonomiskt konkurrenskraftiga villkor.

Det nationella oberoendet bidrog till att göra vår neutralitetspolitik trovärdig. Det hade alltså ett stort egenvärde att svensk försvarsindustri försörjde våra förband med effektiva vapen och annan förstklassig materiel.

Då – när vi hade ett förrådsställt invasionsförsvar – handlade det om långsiktig planering och stora serier, egna lösningar för egna behov och största möjliga självförsörjning för att möjliggöra neutralitet vid ett krig i Europa.

Förutsättningarna har efterhand ändrats radikalt. Det påverkar både Försvarsmakten och industrin.

Vi har ett på många sätt utomordentligt materiellt utgångsläge med moderna systemplattformar inom nästan alla områden. Vi har ett av världens modernaste flyg-

vapen. Ubåtarna och de nya korvetterna ligger på den absoluta framkanten. Arméförbanden är på topp vad gäller moderna stridsfordon. Vi är långt framme i tänkandet runt framtida ledningssystem.

Försvarsmaktens huvudproblem just nu är de stora bindningarna genom tidigare långsiktiga inköpsbeslut kopplat till minskade ekonomiska resurser.

Vi kommer fortfarande under flera år att använda materielpengar för beställningar som gjordes för många år sedan. Vi betalar ännu för den långsiktiga planmässighet som var en förutsättning för gårdagens självförsörjningsdoktrin.

Det är ett pris för den trovärdighet som vår politik hade under det kalla kriget.

Man skulle kunna säga att vi köpte vår säkerhet på kredit.

Detta var inget problem när omvärldsutvecklingen var stabil. Det har däremot blivit ett bekymmer nu när vi ställs inför förändrade behov och krympande politisk betalningsvilja.

I dag har vi alltså gott om moderna plattformar, men inte medel planerade för de tilläggssystem som krävs för att våra förband skall fungera effektivt i insatsförsvaret. Det

kan till exempel gälla vapen, telemotmedel och logistiskt stöd. Vi har också svårt att få utrymme för att utveckla viktiga nya förband, som är anpassade till dagens hotbild, till exempel NBC-skyddsförband.

När vi blickar framåt behöver vi radikalt ändra principerna för anskaffning av materiel – och omställningen har redan påbörjats.

Den systemvisa förnyelsen var långsiktigt kostnads-effektiv, men fick till följd att vi nästan aldrig hade något enda riktigt komplett modernt förband. Våra prioriterade insatsförband sätts nu i centrum. Vi skall se till att de moderniseras och fungerar.

Vi måste skapa större flexibilitet i synen på modernisering och förnyelse. Hänsyn till industrin har länge påverkat vår förnyelsetakt. Kvalitativ förnyelse måste i fortsättningen styras av de operativa uppgifternas krav.

Det betyder kortare serier. Det betyder också i större utsträckning att vi köper redan utvecklad materiel i stället för att satsa på långa utvecklingsprojekt. Nationell produktion och profil har inte längre något egenvärde.

Våra insatsförband skall kunna lösa kvalificerade uppgifter i multinationella operationer. Det förutsätter interoperabilitet, det vill säga förmåga att verka tillsammans

med förband från andra länder. Det är raka motsatsen till den tidigare "svenska profilen".

Egna utvecklingsåtaganden kan fortfarande vara motiverade inom särskilda områden där vi har speciella förutsättningar, men även då är det givetvis ytterst kravet på effektivitet som avgör.

De här förändringarna ställer försvarsindustrin i Sverige inför stora utmaningar. Det lilla insatsförsvarets behov av materiel är långt mindre, och även det innebär korta serier.

Dessutom har utvecklingen av moderna system blivit allt mer kostnadskrävande i takt med de tekniska framstegen. Det svenska försvaret är nu alldeles för litet för att bära utvecklingen av nya system i de korta serier som efterfrågas.

Industrins dilemma i dag är extra stort genom att Försvarsmaktens ekonomiska handlingsfrihet är bakbunden av tidigare beställningar. Pengar till utvecklingsåtaganden under de närmaste åren saknas, och utan utvecklingsåtaganden begränsas industrins möjligheter att vara med på morgondagens marknad.

Försvarsindustrin arbetar alltmer över nationsgränserna. Den tidigare helsvenska försvarsindustrin ingår nu i

utländska bolag. Bofors har amerikanska ägare. Kockums ägs av ett tyskt bolag. Hägglunds ingår i ett brittiskt bolag. Saab ägs till del av ett brittiskt företag.

Utveckling och förnyelse av försvarsmateriel är alltså inte längre en nationell angelägenhet.

Industrin är för sin fortsatta utveckling beroende av att delta i gemensamma projekt tillsammans med andra europeiska länders industrier.

Försvarsmakten kommer inte att kunna ge industrin samma stöd som tidigare i form av återkommande utvecklingsatsningar. Däremot kan vi naturligtvis bidra till att underlätta industrins omställning om en omfördelning mellan anskaffning och utveckling blir möjlig. För vårt materielunderhåll är det också viktigt att trygga ett tillräckligt stöd för de system som måste kunna fungera under många år framöver.

Oavsett vem som levererar vår materiel så måste min utgångspunkt vara att vi får en så kostnadseffektiv materieförsörjning som möjligt – i dag såväl som i morgon.

Eventuella andra hänsyn som kan behöva tas utifrån industripolitiska, näringspolitiska eller regionalpolitiska utgångspunkter ligger utanför mitt ansvarsområde. Industrins vägval och risktagande måste alltså i framtiden i huvudsak avgöras av industrin.

Terrorism – en fråga för oss?

Vad kan vi i Försvarsmakten ställa upp med i samhällets försvar mot terrorism? Sannolikt ganska mycket.

Under mina år som chef för Must blev jag allt mer övertygad om att även Försvarsmakten har en viktig roll i kampen mot terrorism, såväl nationellt som internationellt. Det finns inslag i den storskaliga terrorismen som bara kan mötas med militära maktmedel. Jag vill verkligen inte bygga upp ett nytt imperium kring en ny uppgift. Däremot är jag säker på att vi skulle kunna bidra med vår kompetens, till exempel i luften och till sjöss. Det är knappast aktuellt för polisen att utveckla eget jaktflyg eller undervattenförmåga.

Men dagens regler anger att det är polisens uppgift att ta hand om en an gripare som inte är en annan stat.

Den internationella terrorismen tar varken hänsyn till

nationsgränser eller vår svenska departements- och myndighetsindelning. Därför krävs ett samlat grepp.

Efter den 11 september 2001 uppstod en livlig och bred diskussion om skydd mot kommande terrordåd, inte bara här hemma utan också i länder över hela världen. En statlig utredning föreslog för över ett år sedan att Försvarsmakten skulle få en utpekad roll i skyddet mot storskalig terrorism, men inga beslut har fattats. Vi är nu efter övriga Europa. Flertalet EU-länder har dragit slutsatser och vidtagit åtgärder.

Men det finns nu en mer uttalad vilja att frågan måste lösas. Försvarsberedningens rapport den 1 juni i år är glädjande och kan ses som ett bra avstamp. Det är en viktig politisk signal.

Vi bör vara beredda på att nya uppgifter kommer.

Försvarsmakten i takt med tiden – en vision

Vi har ett uppdrag från svenska folket. Vi måste förvalta både förtroendet och pengarna på bästa sätt.

För mig som överbefälhavare gäller det att skapa maximal försvarseffekt för de medel vi tilldelas. Jag kan inte ta några andra hänsyn. Jag kan inte skapa sysselsättning eller göra regionalpolitiska satsningar – inte för de pengar som svenska folket satsar på ett militärt försvar.

Det är en annan sak om politikerna i regering och riksdag – som beslutar om både ekonomi och inriktning – vill satsa statliga pengar för att skapa jobb i olika delar av landet. Om sådana satsningar skall ske genom försvarsbudgeten är det viktigt att det tydligt framgår vilka kostnader som är befogade för att skapa försvarseffekt, och vilka som har uppkommit av andra anledningar.

Medborgarna måste helt enkelt kunna se vad de får för de pengar som går till försvaret.

Samma resonemang kan tillämpas på varje nivå i myndigheten. Jag vill att du som är verksam i Försvarsmakten

har det här i minnet när vi pratar om våra uppgifter och de krav som ställs på oss.

Hur ser försvaret ut om fem år? Om tio år? Ännu längre fram?

Ja, det är svårt att säga. I slutet av året fattar riksdagen ett viktigt försvarsbeslut, som i hög grad kommer att bli vägledande för hur utvecklingen kommer att gestalta sig.

I de underlag som jag lämnat in till regeringen inför försvarsbeslutet har jag understrukit behovet av helt nya system för personalförsörjning, inklusive värnplikt.

Att officersyrket inte automatiskt skall vara ett livstidsyrke ter sig naturligt mot bakgrund av hur kraven ser ut. Jag ser framför mig att huvuddelen av officerarna i framtiden lämnar aktiv tjänst i 35–40-årsåldern, och att de då är mycket attraktiva på arbetsmarknaden. En del av officerarna fortsätter givetvis, kanske ända till den civila pensionsåldern. Men vi kommer inte att ha behov av lika många officerare i stabstjänst som i dag.

Däremot kommer behovet av specialkompetenser att vara mycket stort i våra staber. Vi skall rekrytera de mest lämpade. Vi kan höja kvaliteten genom att göra fler stabsbefattningar, som av tradition varit reserverade för uniformerad personal, tillgängliga även för civila.

Och värnplikten? Kommer det 100-åriga värnplikts-systemet fortfarande vara grunden för hur vi fyller våra förband med soldater?

Mitt svar är både ja och nej.

Ja, lagen om allmän värnplikt skall vara kvar. Tillämpningen skall däremot anpassas efter aktuellt omvärldsläge och de behov som är direkt kopplade till hur vår omgivning ser ut.

I dag och inom överskådlig tid är vårt behov i första hand förband som kan nyttjas internationellt. Det innebär att dagens regelverk måste förändras i grunden.

Jag ser mer av frivillighet och mindre av tvång i min vision. Omfattningen av värnpliktsutbildningen skall styras av efterfrågat antal och kraven på kompetens.

De värnpliktigas vilja att tjänstgöra internationellt skall påverka både urval och placering. Dagens regler måste ändras så att vi redan under grundutbildningen får utbilda våra soldater direkt mot de aktuella uppgifterna, det vill säga internationella insatser.

På lite sikt vill jag att systemet reformeras mer grundligt.

Kanske skulle det kunna se ut så här om några år?

På gymnasieskolorna genomförs en veckas obligatorisk

försvarsutbildning. Den korta kursen genomförs av oss i Försvarsmakten och innehåller en förberedande mönstring för alla, både män och kvinnor.

De som anses mest lämpade bjuds in till en fördjupad mönstring, och först därefter görs en uttagning. Efter en grundläggande soldatutbildning får varje värnpliktig som uppfyller kraven själv ta ställning till eventuell fortsatt militär utbildning. Det sker i så fall i form av ett kontrakt.

Kontraktanställningen kan innebära att soldaten förbinder sig för förbandsutbildning och kommande tjänstgöring i just detta förband, som skall ingå i insatsförsvaret enligt beslut av regering och riksdag – här hemma eller internationellt.

Den här värnplikten är bredare än i dag och dessutom bättre anpassad till det internationellt inriktade insatsförsvaret som efterfrågas. Den könsneutrala mönstringen inom ramen för gymnasieskolan innebär att försvaret kommer till folket på ett helt annat sätt än i dag.

Värnplikten är allmän, men alla utbildas inte. Systemet bygger snarare på ett stort mått av frivillighet, kontraktskrivning och lämplighetsuttagning i flera steg.

Så skulle det kunna se ut.

Det var en kort sammanfattning av mina framtidstankar

kring personalförsörjning och värnplikt, en central fråga som reser flera frågor och erbjuder olika vägval.

Min uppgift är att skapa den Försvarsmakt som beslutas av politikerna, svenska folkets ombud. Men det är också min plikt att – inte minst inför dig som arbetar i Försvarsmakten – berätta om mina idéer för framtiden.

Dessa tankar är i första hand ett försök att belysa möjligheterna till utveckling i enlighet med den politiska huvudlinje som presenteras i Försvarsberedningens junirapport.

Min vision om Försvarsmakten i framtiden innehåller också klara ställningstaganden när det gäller människovärde och ledarskap. Jag kan inte under några som helst omständigheter acceptera att människor i Försvarsmakten kränks eller trakasseras. Detta hör inte hemma i Försvarsmakten.

För mig är detta självklart, och jag kräver att den människosynen skall genomsyra vårt ledarskap.

Jag vill att du som läser detta tänker efter och kommer fram till hur just du kan agera om du stöter på oacceptabelt uppträdande. Vi måste hjälpas åt. Vi måste våga säga ifrån. Vi måste i alla lägen vara goda föredömen.

Jag har sagt det förut, och jag upprepar det: jag kan inte tänka mig någon ledarskapssituation som är så svår att

man måste kränka en medmänniska för att nå sitt mål.

Jag tror att vi alla någon gång har sett, hört eller själva gjort antydningar eller sagt saker som i dag är helt oacceptabla. Det får vara slut med det nu. Detta gäller i matsalen, i befälsrummet, på övningsfältet, i förrådet, på skjutvallen, i gunrummet, i lektionssalen, på mässen – överallt. Tänk efter! Säg ifrån! Visa respekt för dig själv – och dina kamrater!

Vill du vara med?

Just nu händer det mycket. Regeringens förslag till försvarsbeslut kommer i september. Riksdagen fattar troligen beslutet i december.

Det talas mycket om nedläggningar och neddragningar. Men det är inte hela bilden.

Försvarsmakten genomgår mycket stora förändringar, och du som vill vara med och bygga upp det nya insatsförsvaret behövs i det arbetet.

Förändringarna kommer att bli smärtsamma. Många sanningar måste omprövas. Vi måste göra upp med de sista resterna av det gamla invasionsförsvaret – inte bara i teorin, utan också i praktiken.

Jag är säker på att du ser sambanden, att allt hänger ihop. Världen är ny, hoten är nya. Vi skall skapa fred och säkerhet tillsammans med andra nationer på de platser där konflikten uppstår. Vi skall verka internationellt och måste därför ha rätt officerare och soldater för den uppgiften. Vi måste ha rätt materiel.

Ingen skall tro att vi klarar av allt detta med lagar och regler från kalla kriget. Därför måste politikerna hjälpa oss med att skapa nya förutsättningar.

Men det är du och jag och alla andra i Försvarsmakten som – var och en på sitt håll – skall bygga det nya insatsförsvaret.

Det blir spännande, det lovar jag. Det blir garanterat krävande. Du som vill satsa på en framtid i Försvarsmakten i en tid av snabba förändringar och nya uppgifter kommer inte att sakna möjligheter och utmaningar.

I den här skriften har jag tagit upp några frågor som jag tror intresserar dig som är nyfiken på det nya.

Jag vill ha dig med om du har rätt kompetens och inställning.

Jag är själv otålig och ivrig. Jag vill komma vidare.